

УДК: 327.5(477)«2013/2016»(045)

І.М. Грідіна

ОСВІТЯНСЬКИЙ ФРОНТ ВІЙНИ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена функціонуванню системи вищої освіти на окупованих територіях Донецької і Луганської області у якості однієї з імітаційних ознак невизнаних республік. Аналізуються умови, за яких вища освіта у тимчасово окупованих районах Донецької та Луганської області перетворилась на інструмент гібридної війни РФ проти України, використовуючись з метою деформації соціально-політичної структури, послаблення та руйнації відповідних світоглядних і регулятивних цінностей і норм в окупованому регіоні, ментального відриву його від решти України.

Ключові слова: національна безпека, гібридна війна, вища освіта, тимчасово окуповані території, Донецька область, Луганська область, Схід України.

Однією з важливих складових національної безпеки держави є освітянська сфера. Реформування освіти, яке відбувається в Україні, досвід в цьому провідних країн світу [23] підтверджують гостру необхідність опікуватися проблемами освітянської галузі на всіх без виключення рівнях державної влади при безпосередній участі небайдужої громадськості [11]. Особливої гостроти це питання набуває в умовах, коли РФ веде проти України повномасштабну гібридну війну та пряму воєнну агресію на Сході країни, усіма засобами намагаючись розколоти українське суспільство, принижуючи

українську мову і культуру, фальшуючи українську історію, формуючи за допомогою російських та підконтрольних їм ЗМІ викривлену картину світу [20].

Освітня галузь завжди відігравала величезну роль у так званій «війні сенсів/смыслів», яку РФ активізувала у 2006-2007 роках проти України. Але інструментом гібридної війни вона стала саме під час воєнної агресії та окупації окремих районів Донецької та Луганської області, використовуючись з метою деформації соціально-політичної структури, послаблення та руйнації відповідних світоглядних і регулятивних цінностей і норм в окупованому регіоні, ментального відриву його від решти України. Начальник Генштабу, перший заступник Міністра оборони РФ генерал армії В.Герасимов ще до анексії Криму і війни на Сході України описував це так: «Акцент зсунувся на використання політичних, економічних, інформаційних, гуманітарних та інших невоєнних заходів поруч із застосуванням протестного потенціалу місцевого населення. Усе це доповнюється воєнними заходами прихованого характеру, в тому числі реалізацією заходів інформаційного протидіювання і діями сил спеціальних операцій...» [5].

Але сценарій, який було реалізовано в Криму, на Сході України не спрацював, проект «Новоросія» було спішно/успішно поховано, в окупованих районах створено квазіреспубліки, які використовуються у якості інструменту шантажу та перманентної дестабілізації соціально-політичної ситуації в Україні. Не ставлячи за мету включення окупованих територій до свого складу, влада РФ намагається створити виставу про успішність квазіреспублік як «певних державних утворень», імітуючи діяльність усіх державницьких інституцій. Важливу роль в цій імітації відведено саме освіті, зокрема вищій, як одному з найважливіших соціальних інститутів.

Отже, в статті мова піде саме про функціонування системи вищої освіти на окупованих територіях Донецької і Луганської області (переважно Донецької, адже існує суттєвий брак доступної інформації по окупованим районам Луганської області), як інструменту гібридної війни РФ проти України. При цьому автор не може претендувати на повну вичерпність та абсолютну достовірність викладених фактів, адже має місце, за влучним висловом дослідниці О.Стяжкіної, поруч з втратою політичної, економічної, правової, фінансової суб'єктності, - безпосередньо взаємопов'язана з ними втрата суб'єктності інформаційної [21]. Іншими словами, інформація напряму залежить від того, для кого - для населення в зоні конфлікту, для населення країни, проти якої здійснюється агресія, однак територія безпосередньо не охоплена конфліктом, для громадян країни агресора, для міжнародного співтовариства, - радники з українського питання при адміністрації президента РФ створюють чергову вітрину. Відповідь, чому саме система вищої освіти є одним з визначних критеріїв квазіреспублік та її активна симуляція російською владою, і є метою даної статті.

Вже за перший рік війни освітня інфраструктура Донбасу зазнала значних втрат: частина навчальних закладів залишилася на тимчасово непідконтрольній Україні території, частина - зруйнована чи пошкоджена. Загалом у Донецькій області було пошкоджено та зруйновано понад 10 тис. об'єктів, зокрема 176 шкіл, 86 дитячих садків, 28 професійно-технічних, 19 вищих навчальних закладів та 26 об'єктів фізкультури і спорту. В Луганській області зруйновано та пошкоджено 40 дошкільних і загальноосвітніх закладів. За загальними оцінками, сума збитків становить 4,9 млрд дол. США. Зменшення контингенту навчальних закладів у середньому склало від 50 % до 100 % залежно від рівня й типу закладу. За даними Уповноваженого Президента України з прав дитини, на кінець 2014 року на окупованих територіях Донбасу залишалось близько 500 тис. дітей, з них майже 6 тис. дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Понад 160 тис. дітей виїхали з Донбасу в інші регіони України. Із проблемою продовження навчання у вищих навчальних закладах Донбасу зіткнулися

близько 150 тис. студентів [8, с.180-181]. На початок 2015 року на окупованих територіях Донецької та Луганської областей проживало в чотири рази більше дітей, ніж виїхало на територію, контрольовану Україною. Отже, основна маса дітей залишилась на території, що перебуває під окупацією [6]. Можна припустити, що кількість дітей на тимчасово окупованих територіях у 2016 році тільки зростала, адже за неофіційними даними збільшилась кількість повернень вимушених переселенців саме з дітьми (важко знайти роботу, житло тощо).

За таких «сприятливих» умов російська влада створює в зоні конфлікту традиційну для цього регіону і звичну для його населення патерналістсько-популістську державницьку систему соціальних інститутів, зразком для якої і є вища освіта. Для населення решти України, громадян своєї держави та міжнародного співтовариства «успішність» функціонування вищої освіти «ДНР/ЛНР» та примарна включеність її до системи вищої освіти РФ почергово відіграє наступні функції. По-перше, це розкол єдиного освітнього простору України, що вже сьогодні усвідомлюється фахівцями, як велика проблема повернення окупованих територій. Якщо, фінансова, політична, економічна та інші сфери більш-менш чітко можуть бути врегульовані за рахунок правової, то в системі освіти, особливо вищої, виникають такі граничні морально-правові проблеми, як свідомо чи вимушена колаборація науково-педагогічних кадрів, існування захоплених та переміщених вишів, їх майнова та інтелектуальна власність, визнання/невизнання дипломів про вищу освіту та багато іншого. По-друге, це безпосередня та системна ідеологічна обробка з боку російської пропаганди найсвідомішої та найактивнішої частини населення регіону – студентів та викладачів шляхом впровадження російських стандартів та освітянських програм, системи атестації та переатестації науково-педагогічних кадрів, їх безальтернативне/примусове замкнення виключно на російському інтелектуальному продукті (неможливість взяти участь у зарубіжних конференціях, грантах, опублікуватися у провідних наукових журналах тощо). По-третє, для світової громадськості створюється вистава захисту «російськомовного населення Донбасу» від «утискань української хунти», «турботи» за дотриманням права на освіту та функціонуванням державних інститутів у псевдореспубліках.

Важко сказати, чи вивчався кураторами з РФ досвід організації системи освіти за часів нацистської окупації на території Донецької та Луганської областей, але, на нашу думку, таке порівняння не було б зайвим для розуміння тих цілей, які переслідуються російською владою шляхом створення та підтримання ознак квазідержавності так званих «ДНР/ЛНР».

Відомо, що політика Третього рейху стосовно долі освіти на окупованих Східних територіях була однозначною. Е.Кох, котрого надихали вкрай відверті расистські заяви Гітлера, був впевнений, що освіту для населення окупованих регіонів України слід звести до мінімуму, адже воно, будучи расово нижчим від німців і зазнавши непоправного впливу більшовизму, все одно приречене на зникнення. А.Розенберг вважав, що створення освітньої системи для українців мало слугувати, крім здобуття підтримки з боку населення, ще й формуванню спецперсоналу (робітники, медсестри, агрономи), який був потрібен для реалізації воєнних цілей рейху. Зі свого боку Е. Кох, який формально підпорядковувався очільникові Східного міністерства А. Розенбергу, у першому ж наказі розпорядився закрити всі освітні інституції у грудні 1941 р. Проте, на практиці рішення про впровадження чи ігнорування цієї директиви залишалось за місцевою адміністрацією [1, с. 79]. Так, у Ворошиловграді з метою забезпечення селекційної бази для сільського господарства владою була зроблена спроба розгорнути діяльність частини підрозділів Ворошиловградського сільськогосподарського інституту. Така увага до сільськогосподарських навчальних закладів пояснювалася, в першу чергу,

винятковим значенням для окупантів сільського господарства, яке мало забезпечити армію продовольством. У 1942–1943 рр. у Сталіно на базі Сталінського медичного інституту діяли медичні курси для колишніх студентів-медиків старших курсів. Після п'ятимісячного навчання та складання іспитів курсанти мали отримати «тимчасові дипломи». Узагалі ж під час окупації Східної України в результаті цілеспрямованої політики нацистів вища освіта перебувала у стані глибокого занепаду, що виявилось у майже повній ліквідації вищих навчальних закладів [2, с. 79, 81].

Здавалось би освітянська політика нацистської окупаційної влади кардинально відрізняється від політики російської влади в окупованих районах Донецької та Луганської областей: в імітованих урядових структурах так зване «Міністерство освіти» посідає провідне місце, а вищі навчальні заклади, власне кажучи, як і переважна більшість закладів освіти I-II рівня, знаходяться на повному матеріальному та моральному утриманні РФ. Інформація про систему освіти на сайті так званої «ДНР» абсолютно недвозначно на це вказує: «... побудована за допомогою російських кураторів з Міносвіти РФ система отримання освіти є однією з найконкурентніших і якісних у світі. Це підтверджується автоматичним визнанням шкільних атестатів і дипломів, виданих закладами освіти ДНР в Росії, Північній Кореї, Придністров'ї, Нікарагуа, Венесуелі, Сирії та інших розвинутих країнах. Більше того, низка громадян України мріють вступити до вишів ДНР з метою отримати освіту відповідно російських стандартів» [16].

Нацистську владу узагалі не турбувала доля вищої освіти, як показника успішності впровадження нового порядку. Її цікавив саме порядок на окупованих територіях у буквальному сенсі цього поняття, адже цю територію нацистська влада розглядала як частину III рейху. І навпаки, політика держави окупанта у підконтрольних «квазіреспубліках» спрямована на максимальне охоплення молоді вищою освітою: прийом до вишів за спрощеною схемою (конкурсом атестатів), збільшення у разі «бюджетних» місць, виплата на рівні мінімальної заробітної платні стипендії (1200 крб.), обіцянки визнання дипломів або видача дипломів РФ.

Разом з тим, якщо у 2015 р. студентами 18 вишів «ДНР» стали 16 тис. 839 студентів [13], то у 2016 р. ця цифра склала 15 тис. 515 осіб [14]. Усього ж абітурієнтів, які взяли участь у вступній кампанії 2016 р. «Міністерство» нарахувало 16 тис. 806 осіб. З них 99,3% склали абітурієнти «ДНР», 0,3% - абітурієнти з України (згадаймо – «діти з України мріють вступити до вишів ДНР, щоб отримати російські дипломи»), 0,2% - абітурієнти з РФ і 0,2% - абітурієнти з «ЛНР» [3]. На перший погляд, цифри як для квазіреспубліки, досить оптимістичні, але ж виходить, що система просто відтворює сама себе. І куратори РФ, і адресати замилювання їх очей – українські громадяни та європейці, а головне ті, хто зараз керує освітою в так званих «ДНР/ЛНР», та вчиться в їх вишах, - добре розуміють, що вища освіта, отримана у закладах на окупованих територіях, не має свого застосування поза їх меж, а за умов ретельно приховуваного безробіття – і всередині. За тими ж даними «Міністерства» «ДНР», яке зробило у 2016 р. «моніторинг потреби робочих кадрів вітчизняного ринку праці», найбільш затребуваними виявились: педагогічний профіль – 688 місць; будівельні спеціальності – 672 місця; медичні спеціальності – 483 місця; юридичні спеціальності – 435 місць [17]. Отже, прості арифметичні дії, свідчать, що так звана «молода республіка» відчуває брак саме тих кадрів, які її будують та легітимують, але студентів, які через чотири роки винні поповнити цей ринок праці, на сьогодні аж у вісім разів більше.

Отже, можемо припустити, що російська влада витрачає величезні гроші задля створення чергового симулякра на окупованих територіях, адже молодь отримує заздалегідь непотрібну освіту, прирікаючи себе до статусу заручників ОРДЛО. З молоддю та їх батьками більш-менш усе зрозуміло. Об'єктивно мешканці окупованих

територій суттєво обмежені у можливості після закінчення загальноосвітніх закладів, розташованих у зоні окупації, вступати до українських вишів, навіть за умов складання замість ЗНО іспитів до вишів-переселенців. Необхідність перетинання лінії зіткнення, пов'язані з цим небажання та фінансова неспроможність батьків відпускати дітей на навчання до вишів України, брак місць у гуртожитках вишів-переселенців, вимушує навіть патріотично налаштовану молодь залишатись на окупованій території. А за умов відсутності роботи (для хлопців – небезпека мобілізації) та поширення чуток, що у разі повернення України, «вона щось вигадас з дипломами», – вступати до місцевих вишів, де можна ще й отримувати стипендію.

У 2015 р. було створено так звану «Вищу атестаційну комісію» при «МОН» «ДНР», а на початку 2016 навчального року за повідомленням сайту «ВАК» в «республіці» діяла 21 рада із захисту кандидатських та докторських дисертацій з 39 спеціальностей [10]. Зважаючи, що кількість вищих навчальних закладів скоротилась майже вдвічі, то і підготовка науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, які можуть реалізувати свої професійні здібності з дипломами юридично нелегітимної ВАК тільки у невизнаній республіці, є намаганням декорувати систему вищої освіти «ДНР» усіма необхідними атрибутами.

Зважаючи на те, що функціонування системи вищої освіти так званих «ДНР/ЛНР» позбавлені будь-яких правових підстав, активно створюється імітація легітимності їх діяльності. Поширюється інформація, що усі вищі навчальні заклади в так званій «ДНР» знайшли партнерів в Росії та уклали з ними договори про співробітництво: «... укладені договори з 31 вишем РФ, і цей список планується розширяти...». При цьому самі російські виші «Міністерством» не називаються, мабуть для того, щоб їх не дискредитувати сумнівним співробітництвом, а акцентується увага лише на їх географії: «... Встановлені контакти в вишами Москви, Санкт-Петербургу, Орла, Воронежа, Курську, Краснодару, Ульяновська, Смоленська, Чебоксар, Іжевська, Пскова, Белгорода, Сочі та ін.» [4].

Але таке правило не розповсюджується на окремі виші. Далі за усіх пішов Донецький національний університет «ДНР», повідомивши на своєму сайті, що багато уваги в університеті приділяється міжнародним відносинам з вищими навчальними закладами інших країн світу, укладаються договори про співробітництво за різноманітними програмами, включаючи і програми обміну студентів. Серед вишів-партнерів ДонНУ «ДНР» називає Московський державний університет імені Ломоносова, Російський університет Дружби народів, Іркутський державний університет, Брестський державний університет ім. А.С. Пушкіна, Білоруський державний педагогічний університет ім. Максима Танка, Мінський державний лінгвістичний університет, а також «виші з інших країн: Вірменії, Китаю, Казахстану, Польщі, Великої Британії, Німеччини, Єгипту, Сирії, США, Австралії, Греції, Чехії та ін.» [9]. Цікаво, що цей перелік вишів-партнерів майже жодним чином не відрізняється від довоєнного. Важко припустити, що США та Велика Британія знають про те, що мають вишів-партнерів у так званій «ДНР», за створення та утримання якої вони наклали та зміцнюють санкції проти РФ. Практика імітації міжнародного співробітництва вишів цілком вписується в історію з відкриттям фейкових посольств фейкових республік на території європейських держав. «Ми і озирнутися не встигнемо, як до самоназваних «глав» і «депутатів» додадуться самозвані «консули» і «повпреди» на московському жалуванні, які будуть розповідати, що представляють «народ Донбасу», який жадає незалежності, і звинувачувати Україну у «воєнних злочинах та геноциді», розташувались у затишних європейських оселях», - висловився з приводу таких фейкових консульств «ДНР» В.Портніков [22]. Можна припустити, що саме заради поширення подібних псевдопредставництв ДонНУ «ДНР» збільшив бюджетні

місця для студентів спеціальності «Міжнародні відносини» з 20 до 70, адже більш-менш адекватного пояснення підготовки такої кількості міжнародників у невизнаному державному утворенні знайти важко.

Для місцевих науково-педагогічних кадрів, які свідомо чи вимушено залишилися працювати у захоплених вишах, це була нагода не втратити роботу, а подекуди і засоби існування. Для нових кадрів, хто влаштувався на місця проявивших свою громадянську позицію та звільнившись, часто-густо це стало реалізацією своїх амбіцій створення кар'єри у вищій школі, а отже і свідомого сприйняття існуючого порядку.

Для російських кураторів імітація функціонування вищої освіти на окупованих територіях – це створення нових симулякрів для симулякра «ДНР/ЛНР», множення форми без змісту.

Будь-яка окупаційна влада здійснює абсолютно прагматичну політику на підконтрольній їй території. Нацистську цікавив виключно життєвий простір, а отже території з мінімумом неосвіченого населення. Цинізм нацистської окупаційної влади визначався так званим «обмеженим існуванням» для окупованого населення - мінімум прав, мінімум задоволення потреб. В освітянській сфері – залишення мінімальних можливостей для підготовки слухняних робітників. Така політика втілювалась з притаманною німцям скрупульозністю та без зайвих обставлень перед населенням. Так, у грудні 1941 р. рейхсміністр Східних територій А.Розенберг просто видав наказ, за яким діти віком понад 12 років після закінчення чотирьох класів повинні були працювати на Німеччину і не мали права продовжувати навчання [7, с.120].

Російській владі не потрібна ані територія, ані люди. Видані за два роки за інформацією «міністра освіти» 5000 російських дипломів (цю цифру слід розглядати виключно в контексті викривленої інформаційної суб'єктності) випускникам вищих навчальних закладів «ДНР» [18] зовсім не означає готовність РФ працевлаштувати молодих спеціалістів з Донецької та Луганської областей в Росії. Про це свідчить хоча б нові, більш жорсткі, правила РФ для мігрантів з України, в яких відсутні жодні виключення для переселенців з Донбасу [15]. Російська влада виявилась цинічною за нацистську, адже підтримуючи примарні надії частки окупованого населення на легітимізацію хоча б освітнього простору, насправді шляхом заміни об'єктивних уявлень цільових груп інформаційними фантомами створює симулякр вищої освіти, як інструмент утримання нашої держави в орбіті своєї агресивної внутрішньої та зовнішньої політики, для розповсюдження плацдарму війни проти України, створення ситуації керованого хаосу. Парадний вал інформації про успішне функціонування вишів, про велику кількість абітурієнтів, про діяльність спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій, про проведення наукових конференцій, видавничу діяльність на базі колишніх фахових видань, звіти про кількість отриманих російських дипломів, активізацію діяльності Малої академії наук як кузні потенційних студентів, ховають головне – система освіти працює лише на відтворення сама себе та на реалізацію цілей російської влади.

Яким чином протистояти і що можна протиставити російській агресії на ділянці освітянського фронту. Сьогодні фахівці цілком справедливо зазначають: безпекова проблема полягає в тому, що за часи незалежності більшість державних інституцій і правлячих партій не «бачила» загроз українській ідентичності на зрусіфікованих територіях України і не розробляли практик щодо їх нейтралізації. А патріотичні політичні партії (Рух, УРП та ін.) і громадські організації не мали достатнього потенціалу щоби змінити ситуацію. Тому питання регіональної ідентичності піднімалося лише у контексті чергових політичних спекуляцій [19]. Але констатація факту розколотого гуманітарного середовища потребує набагато глибшого та виваженого історичного та політологічного аналізу, приміром якого може служити ґрунтовна

монографія вчених інституту історії НАН України «Триста років самотності: український Донбас у пошуках смислів і Батьківщини» [12], присвячена поворотним етапам політичної, соціально-економічної та етнокультурної історії нового й новітнього часу Донеччини і Луганщини, властивим регіону формам соціальної та міжетнічної взаємодії, сучасним тенденціям, перспективам й потенційним загрозам. Отже, паралельно з дослідницькими розвідками, політологічними аналізами та на їх засадах необхідно створення умов для усвідомлення усієї низки проблем в гуманітарній сфері тимчасово окупованих територій, зокрема освітянській, задля успішного майбутнього процесу деокупації та постконфліктного будівництва. Наприклад, що можна робити вже зараз в галузі вищої освіти. По-перше, це створення умов для появи неупередженої, нестигматизованої, недискримінаційної інформаційної суб'єктності окупованих територій саме з боку відповідних структур української влади та громадськості: міністерства освіти України, міністерства інформаційної політики, вищих навчальних закладів, громадських організацій, центрів та фондів. Це може біти: моніторинг та оприлюднення інформації про стан вищої освіти на окупованих територіях з його аналізом наслідків для освітньої галузі України. По-друге, прийняття запобіжних заходів щодо створення інформаційних приводів для російської пропаганди. Наприклад, визнати шкідливою практику позбавлення вчених ступенів та звань науково-педагогічних кадрів, які залишились на окупованих територіях, явочним порядком за умов неіснуючих поки що правових норм вирішення цих проблем. Подібна, вже застосована, практика, окрім того, що працює на російську пропагандистську машину, лякає та відштовхує лояльно налаштованих до України працівників освіти, що вимушені були залишитись на окупованій території. По-третє, розроблення стратегії та тактики повернення вищої освіти на деокуповані території з врахуванням усіх майбутніх аспектів врегулювання – правових, майнових, моральних і таке інше. І при цьому слід постійно мати на увазі, що ця війна – гібридна, і ведеться вона не лише на Донбасі, і не лише зброєю.

Список використаної літератури

1. Беллеца С. А. Освіта в Україні під час нацистської окупації (на матеріалах Дніпропетровської області) / С.А. Беллеца // Український історичний журнал. – 2010. – № 3. – С. 78-91 ; Bellettsa S. A. Osvita v Ukraini pid chas natsystskoi okupatsii (na materialakh Dnipropetrovskoi oblasti) / S. A. Bellettsa // Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. – 2010. – № 3. – S. 78–91.

2. Бистра М. О. Вища освіта на території Східної України в реаліях нацистського «нового порядку» (на матеріалах Ворошиловградської, Сталінської та Харківської областей) / М. О. Бистра // Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки. – 2011. – Вип. 202, Ч. II. – С. 78-84 ; Bystra M. O. Vyshcha osvita na terytorii Skhidnoi Ukrainy v realiiakh natsystskoho «novoho poriadku» (na materialakh Voroshylovhradskoi, Stalinskoi ta Kharkivskoi oblasti) / M. O. Bystra // Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriiia : Istorychni nauky. – 2011. – Vyp. 202, Ch. II. – S. 78-84.

3. Брифинг Ларисы Поляковой об итогах вступительной кампании в вузы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mondnr.ru/news/item/507-larisa-polyakova-podvela-itogi-vstupitelnoj-kampanii-v-uchrezhdeniyakh-vysshego-professionalnogo-obrazovaniya> ; Brifing Larisy Polyakovoy ob itogakh vstupitelnoy kampanii v vuzy [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa : <http://mondnr.ru/news/item/507-larisa-polyakova-podvela-itogi-vstupitelnoj-kampanii-v-uchrezhdeniyakh-vysshego-professionalnogo-obrazovaniya>

4. Все 18 вузов ДНР заключили договоры о партнерстве с учебными заведениями РФ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dan-news.info/russia/vse-18-vuzov-dnr-zaklyuchili-dogovory-o-partnerstve-s-uchebnymi-zavedeniyami-rf.html> ; Vse 18 vuzov DNR zaklyuchili dogovory o partnerstve s uchebnymi zavedeniyami RF [Elektronnyy resurs]. –

Rezhim dostupa : <http://dan-news.info/russia/vse-18-vuzov-dnr-zaklyuchili-dogovory-o-partnerstve-s-uchebnymi-zavedeniyami-rf.html>

5. Герсимов В. Ценности науки в предвидении. Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий [Электронный ресурс] / В. Герсимов // Военно-промышленный курьер. – 2013. – 27 февраля. – Режим доступа : <http://vpk-news.ru/articles/14632> ; Gersimov V. Tsennosti nauki v predvidenii. Novye vyzovy trebuyut pereosmyslit formy i sposoby vedeniya boevykh deystviy [Elektronnyy resurs] / V.Gersimov // Voенно-promyshlennyy kurer. – 2013. – 27 fevralya. – Rezhim dostupa : <http://vpk-news.ru/articles/14632>

6. Діти війни: дослідження проблем дитинства в Україні за умов військової агресії [Електронний ресурс] // Український інститут дослідження екстремізму. – Режим доступу : <http://uire.org.ua/doslidzhennya/1738/> ; Dity viiny: doslidzhennia problem dytynstva v Ukraini za umov viiskovoi ahresii [Elektronnyi resurs] // Ukrainskyi instytut doslidzhennia ekstremizmu. – Rezhym dostupu : <http://uire.org.ua/doslidzhennya/1738/>

7. Добров П. В. Німецько-фашистський окупаційний режим в Донбасі (1941-1943 рр.) / П. В. Добров, І. С. Тарнавський. – Донецьк : ДонНУ, 2008. – 218 с. ; Dobrov P. V. Nimetsko-fashystskiy okupatsiinyi rezhym v Donbasi (1941-1943 rr.) / P. V. Dobrov, I.S. Tarnavskiy. – Donetsk : DonNU, 2008. – 218 s.

8. Донбас і Крим: ціна повернення : моногр. / за заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. – Київ : НІСД, 2015. – 474 с. ; Donbas i Krym: tsina povnennia : monohr. / za zah. red. V. P. Horbulina, O. S. Vlasiuka, E. M. Libanovoi, O. M. Liashenko. – Kyiv : NISD, 2015. – 474 c.

9. Донецкий национальный университет (г.Донецк) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://donvuz.ru/donetskiy_natsionalny_universitet_316_7507.html ; Donetskiy natsionalnyy universitet (g.Donetsk) [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa : http://donvuz.ru/donetskiy_natsionalny_universitet_316_7507.html

10. Информация ВАК при МОН ДНР [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vak.mondnr.ru/> ; Informatsiya VAK pri MON DNR [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa : <http://vak.mondnr.ru/>

11. Іщенко А. Ю. Критерії національної безпеки в освітній сфері: зарубіжний досвід та висновки для України. Аналітична записка [Електронний ресурс] / А. Ю.Іщенко // Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/osvita_bezpeka-7e24e.pdf ; Ishchenko A. Yu. Kryterii natsionalnoi bezpeky v osvittii sferi: zarubizhnyi dosvid ta vysnovky dlia Ukrainy. Analitychna zapyska [Elektronnyi resurs] / A. Yu.Ishchenko // Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. – Rezhym dostupu : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/osvita_bezpeka-7e24e.pdf

12. Кульчицький С. Триста років самотності: український Донбас у пошуках смислів і Батьківщини / С. Кульчицький, Л. Якубова. – Київ : Кліо, 2016. – 720 с. ; Kulchytskyi S. Trysta rokiv samotnosti: ukrainskyi Donbas u poshukakh smysliv i Batkivshchynu / S. Kulchytskyi, L. Yakubova. – Kyiv : Klio, 2016. – 720 c.

13. На засіданні колегії МОН ДНР обговорили прошедшую вступительную кампанію и другие актуальные вопросы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mondnr.ru/?p=37136> ; Na zasedanii kollegii MON DNR obsudili proshedshuyu vstupitelnuyu kampaniyu i drugie aktualnye voprosy [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa : <http://mondnr.ru/?p=37136>

14. На засіданні Колегії МОН ДНР підвели ітоги вступительной кампанії [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://mondnr.ru/news/item/769-na-zasedanii-kollegii-mon-dnr-podveli-itogi-vstupitelnoj-kampanii> ; Na zasedanii Kollegii MON DNR podveli itogi vstupitelnoy kampanii [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa :

<http://mondnr.ru/news/item/769-na-zasedanii-kollegii-mon-dnr-podveli-itogi-vstupitelnoj-kampanii>

15. Новые законы для мигрантов в 2016 г. [Электронный ресурс] // Вестник мигранта. - Режим доступа : <http://migrant.lameroid.ru/2015/12/new-law-4-migrants-2016.html> ; Novye zakony dlya migrantov v 2016 g. [Elektronnyy resurs] // Vestnik migranta. - Rezhim dostupa : <http://migrant.lameroid.ru/2015/12/new-law-4-migrants-2016.html>

16. Образование в ДНР [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://dnr.one/obrazovanie-dnr> ; Obrazovanie v DNR [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa : <https://dnr.one/obrazovanie-dnr>

17. Пресс-конференция Ларисы Поляковой об итогах окончания учебного года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mondnr.ru/news/item/485-press-konferentsiya-larisy-polyakovoj-o-itogakh-okonchaniya-uchebnogo-goda> ; Press-konferentsiya Larisy Polyakovoy ob itogakh okonchaniya uchebnogo goda [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa : <http://mondnr.ru/news/item/485-press-konferentsiya-larisy-polyakovoj-o-itogakh-okonchaniya-uchebnogo-goda>

18. Российские дипломы в 2016 году получили около 3 тыс. выпускников вузов ДНР [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://dnr-hotline.ru/news/rossijskie_diplomy_v_2016_godu_poluchili_okolo_3_tys_vypusknikov_vuzov_dnr/2016-08-18-3422 ; Rossiyskie diplomy v 2016 godu poluchili okolo 3 tys. vypusknikov vuzov DNR [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa : http://dnr-hotline.ru/news/rossijskie_diplomy_v_2016_godu_poluchili_okolo_3_tys_vypusknikov_vuzov_dnr/2016-08-18-3422

19. Степико М. Т. «Цілісність гуманітарного простору України як об'єкт національної безпеки держави». Аналітична записка [Електронний ресурс] / М. Т. Степико // Національний інститут стратегічних досліджень. - Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1871/> ; Stepyko M. T. «Tsilisnist humanitarnoho prostoru Ukrainy yak obiekt natsionalnoi bezpeky derzhavy». Analitychna zapyska [Elektronnyi resurs] / M. T. Stepyko // Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. - Rezhym dostupu : <http://www.niss.gov.ua/articles/1871/>

20. Стратегія національної безпеки України [Електронний ресурс] : Затверджено Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> ; Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Elektronnyi resurs] : Zatverdzheno Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 26 travnia 2015 roku № 287/2015. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

21. Стяжкіна О. В. Окуповані території Сходу України: втрата інформаційної суб'єктності / О. В. Стяжкіна // Україна у світовому історичному просторі : зб. матер. Всеукр. наук. конф., м. Маріуполь, 8 квітня 2016 р. – Маріуполь : МДУ, 2016. – С. 25-28 ; Stiazhkina O. V. Okupovani terytorii Shkodu Ukrainy: vtrata informatsiinoi subiektnosti / O. V. Stiazhkina // Ukraina u svitovomu istorychnomu prostori : zb. mater. Vseukr. nauk. konf., m. Mariupol, 8 kvitnia 2016 r. – Mariupol : MDU, 2016. – S. 25-28

22. «Чехия – это начало» : Портников предрек появление в Европе новых «консульств ДНР» [Электронный ресурс] // Обозреватель. – Режим доступа : <http://obozrevatel.com/politics/49870-chehiya-eto-nachalo-portnikov-predrek-poyavlenie-v-evrope-novyih-konsulstv-dnr.htm> ; «Chekhiya – eto nachalo» : Portnikov predrek poavlenie v Yevrope novykh «konsulstv DNR» [Elektronnyy resurs] // Obozrevatel. – Rezhim dostupa : <http://obozrevatel.com/politics/49870-chehiya-eto-nachalo-portnikov-predrek-poyavlenie-v-evrope-novyih-konsulstv-dnr.htm>

23. U.S. Education Reform and National Security : (Independent Task Force Report No. 68) / J. I. Klein, C. Rice, J. C. Levy. – New York : Council on Foreign Relations Press, 2012. – 120 p.

THE EDUCATIONAL COMPONENT OF THE WAR IN THE EAST OF UKRAINE

The article is dedicated to the problem of tertiary education establishments functioning in the occupied territories of Donetsk and Lugansk regions. Education is one of the focal points of the «republics's policy», which are the states with limited recognition.

The conditions under which the tertiary education in the temporarily occupied territories of Donetsk and Lugansk regions turned into an instrument of hybrid Russian warfare against Ukraine is analyzed. Education is used to strain social and political structure, to weaken and destroy ideological values in the occupied region, to produce a mental gap between the mainland of Ukraine and the occupied territories.

It is emphasized that the Russian authority in the East conflict zone creates a state system of social institutes, based on paternalism and populism. Such a system is traditional for this region and habitual for its population. Tertiary education is an example of such social institute.

The Ukrainian population of the mainland and global citizenship view the «successful» functioning of the «DPR/LPR» tertiary education and its vague inclusion into the system of Russian tertiary education alternately in such a way.

Foremost, it breaks the unified educational space of Ukraine. Scholars today argue that this problem is a challenge regarding the reintegration of the occupied territories. If financial, political, economic and other spheres of life can be more or less regulated by means of the law, educational sphere, and tertiary education in particular, encounters controversial moral issues including the collaboration of professors, existence of the captured and displaced Universities, their property and intellectual possessing, recognition of degrees etc.

Secondly, this is a direct and systematic indoctrination of students and professors, who represent the most active and most conscious part of the population by Russian propaganda by means of educational program implementation, certification of the teaching staff, their compulsory lockup on the Russian intellectual product (impossibility to participate in foreign conferences and grants, inability to get published in the leading scientific journals etc.)

Finally, «DPR/LPR» tertiary education acts out a performance of «Russian-speaking Donbas population» defense against «the Ukrainian junta oppression» that is intended to influence the world community.

Keywords: national security, hybrid warfare, tertiary education, temporarily occupied territories, Donetsk Region, Lugansk Region, the East of Ukraine.